

КОМУНАЛЬНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
«ХОРТИЦЬКА НАЦІОНАЛЬНА НАВЧАЛЬНО-РЕАБІЛІТАЦІЙНА
АКАДЕМІЯ» ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ

Кафедра природничо-наукових дисциплін

ЗАТВЕРДЖУЮ

Перший проректор
комунального вищого
навчального закладу «Хортицька
національна навчально-
реабілітаційна академія»
Запорізької обласної ради

О.Л. Познякова
2016 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

(ЗП 1.1.07) Основи екології і БЖД (охорона праці)

галузь знань   24 Сфера обслуговування

спеціальність   242 Туризм

Рівень освіти   перший (бакалаврський)

2016–2017 навчальний рік

Робоча програма «Основи екології і БЖД (охорона праці)» для студентів факультету мистецтва та дизайну першого (бакалаврського) рівня спеціальності 242 «Туризм»

Розробники: Гончаренко Олександр Миколайович, доцент кафедри природничо-наукових дисциплін, кандидат фармацевтичних наук

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри природничо-наукових дисциплін факультету мистецтва та дизайну

Протокол від 11 травня 2017 року № 12

Завідувач кафедри
природничо-наукових дисциплін І.Ю.Антоненко

1. ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Курс Підготовка бакалаврів	Напрями Спеціальність, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни
		денна форма навчання
Кількість кредитів – 3	24 Сфера обслуговування, 242 Туризм Кваліфікація: бакалавр з туризму Освітній рівень: перший (бакалаврський) рівень	Нормативна
Кількість модулів – 2		Семестр – I
Загальна кількість годин – 90 год		Лекційних годин – 28
Тижневих годин: аудиторних – 2 год самостійної роботи студента – 2,7		Практичні заняття – 16 год
Аудиторних – 34 год		Самостійна робота – 46 год
Самостійна робота студента – 46 год		Вид підсумкового контролю – залік

2. МЕТА І ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Робоча навчальна програма з дисципліни «Основи екології і БЖД (охорона праці)» є нормативним документом Хортицької національної академії, що визначає обсяги знань, які повинен опанувати здобувач вищої освіти відповідно до вимог освітньо-професійної програми, алгоритм вивчення навчального матеріалу дисципліни «Основи екології і БЖД (охорона праці)», необхідне методичне забезпечення, складові та технологію оцінювання навчальних досягнень здобувачів першого (бакалаврського) рівня.

Курс «Основи екології і БЖД (охорона праці)» підготовлений для здобувачів першого (бакалаврського) рівня за спеціальністю 242 «Туризм» для денної форми навчання.

Курс „Основи екології і БЖД (охорона праці)” має чітку професійну спрямованість підготовки майбутніх фахівців з туризму.

Навчальна програма з дисципліни “Основи екології і БЖД (охорона праці)” тісно пов’язана з основними завданнями підготовки фахівця з туризму.

Мета викладання дисципліни: дати студентам комплекс теоретичних екологічних знань, вивчити загальні питання взаємовідносин суспільства з навколишнім середовищем та біосферою в цілому та теоретичні знання й практичні навички, необхідні для створення безпечних та нешкідливих умов життєдіяльності, а також для прогнозування й прийняття грамотних рішень в умовах надзвичайних ситуацій по захисту населення та виробничого персоналу об’єктів народного господарства від можливих наслідків аварій, катастроф, стихійного лиха й застосування сучасних засобів поразки, а також в період ліквідації цих наслідків.

Завдання:

- ознайомити студентів з пріоритетними екологічними проблемами сучасного етапу впливу людини на навколишнє середовище;
- ознайомити студентів з масштабами негативного впливу людини на біосферу, їх наслідками;
- сформувати в студентів навички оптимального природокористування, екологічний світогляд та екологічну культуру;
- наочно показати взаємообумовленість будови і функції кожного органу, зв’язок різних органів і систем, організму і довкілля;
- ілюструвати доступними конкретними прикладами типових відхилень у будові і функціях органів при відхиленні стану здоров’я, при цьому слід підкреслювати практичне значення знань анатомії для спеціалістів.

Протягом вивчення навчальної дисципліни використовуються **методи навчання:**

I. Методи організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності:

- 1) за джерелом інформації:
  - словесні: лекція із застосуванням комп’ютерних інформаційних технологій, семінари, практичні, пояснення, розповідь, бесіда;
  - наочні: спостереження, ілюстрація, демонстрація;
  - практичні: вправи;
- 2) за логікою передачі і сприймання навчальної інформації: індуктивні, дедуктивні, аналітичні, синтетичні;
- 3) за ступенем самостійності мислення: репродуктивні, пошукові, дослідницькі;
- 4) за ступенем керування навчальною діяльністю: під керівництвом викладача; самостійна робота студентів з книгою; виконання індивідуальних навчальних проектів.

II. Методи стимулювання інтересу до навчання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності: навчальні дискусії; створення ситуації пізнавальної новизни; створення ситуацій зацікавленості (метод цікавих аналогій тощо), ретроспективний метод.

У результаті вивчення навчальної дисципліни бакалавр повинен

знати:

– роль екології у збереженні, відновлюванні навколишнього середовища і екології для оцінки наслідків професійної діяльності і прийняття оптимальних рішень в умовах екологічної кризи;

- глобальний колооберт речовин у природі, ефект “самоочищення”;
- екосистеми: типи, їх склад і збалансованість;
- біосфера: структура, функціональна цілісність і забезпеченість її стійкості;
- антропогенний вплив на природу;
- екологічні принципи раціонального природокористування;
- екологічний захист навколишнього середовища: закони щодо скорочення шкідливих викидів і контроль за рівнем забруднення середовища;
- загальні питання безпеки при взаємодії з навколишнім середовищем та середовищем мешкання;

- анатоμο-фізіологічні наслідки впливу на людину небезпечних, шкідливих і вражаючих факторів надзвичайних ситуацій;

- розробка заходів по захисту населення та виробничого персоналу об’єктів народного господарства і ліквідації наслідків аварій;

- правові, нормативно-технічні й організаційні основи безпеки життєдіяльності катастроф і стихійного лиха;

- основи організації та проведення рятувальних та інших невідкладних робіт, методів виявлення, усунення та попередження дії шкідливих та небезпечних факторів;

- вплив психофізіологічних особливостей людини на формування безпеки людини, основних принципів гармонійного розвитку людини та сталого розвитку людства, законодавчих актів та нормативних документів з питань безпеки життєдіяльності людини.

вміти:

- комплексно аналізувати навколишнє середовище;
- оцінювати забруднення навколишнього середовища;
- оцінювати прямий і непрямий вплив різних видів забруднювачів на організм;
- володіти науково обґрунтованими методами і засобами техніки безпеки, збереження здоров’я і працездатності людей у процесі їх трудової діяльності;

- контролювати і управляти умовами життєдіяльності;

- аналізувати поточну інформацію про стан сучасних соціокультурних проблем, що мають відношення до охорони праці та безпеки життєдіяльності;

- використовувати для аналізу інформації визначення основних категорій і понять з безпеки життєдіяльності, їх обумовленість, причинно-наслідковий контекст.

Загальна кількість годин, відведених навчальним планом на вивчення курсу «Основи екології і БЖД (охорона праці)», становить 90 год, із них: 28 год – лекції, 16 год – практичні заняття, 46 год – самостійна робота.

2. ЗАПЛАНОВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

Запланованими результатами навчання є оволодіння:

I. Загальними компетентностями:

1. Інструментальними:

- здатність ідентифікувати, формулювати та виконувати завдання;
- здатність демонструвати знання та розуміння предметної області та розуміння фаху;
- здатність думати абстрактно, аналізувати та синтезувати;
- здатність демонструвати навички використання інформаційних та комунікативних технологій;

2. Міжособистісними:

- здатність бути критичним і самокритичним;
- здатність показати обізнаність про різні можливості;
- здатність працювати в команді;
- здатність діяти на основі етичних міркувань;
- здатність працювати в міждисциплінарній команді.

3. Системними:

- здатність навчатися;
- здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях;
- здатність проводити дослідження на відповідному рівні;
- здатність до визначеності та наполегливості при виконанні отриманих завдань;
- здатність працювати самостійно;
- здатність адаптуватись до нових ситуацій.
- здатність до використання інформаційно-комунікаційних технологій у фізичній реабілітації;
- здатність навчатися, здійснювати особистий професійний розвиток і впроваджувати знання у практичну діяльність.

II. Фаховими компетентностями:

2.1. Дослідницько-аналітичні навички:

- здатність аналізувати технології фундаментальних наукових принципів і знань із фізичної реабілітації.

2.2. Системні знання та навички:

- здатність використовувати знання, уміння і навички з фізичної реабілітації в роботі з пацієнтами;
- здатність аналізувати будову, нормальний та індивідуальний розвиток людського організму та його рухові функції;
- здатність розуміти та пояснювати патологічні процеси, які піддаються корекції заходами фізичної реабілітації;
- здатність аналізувати, відбирати і трактувати отриману інформацію.

2. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ «БЕЗПЕКА ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ»

№ з/п	Назва розділів, тем та їх зміст
1	<p style="text-align: center;">Модуль 1. Екологія</p> <p>Тема 1. Вступ в екологію. Предмет, методи і завдання дисципліни. Правові аспекти охорони природи. Екологічна освіта, виховання та культура. Виникнення екології як науки, її визначення, методи, цілі й завдання. Розділи та тематика екології, напрями та об'єкти досліджень, місце екології в системі інших наук. Значення екологічних знань для розробки програм з проблем навколишнього середовища. Групи екологічних факторів. Сучасні уявлення про структуру природного середовища. Загальне поняття про екосистеми. Формування географічної оболонки й атмосфери Землі, виникнення життя на планеті. Розвиток людства й екологічних криз на фоні демографічних і промислово-енергетичних вибухів. Еволюція взаємовідносин людини й природного середовища. Визначення екологічного права. Джерела, керівні органи, засади екологічного права. Екологічне право України. Екологічна безпека людини і держави. Обов'язки громадян за екологічну безпеку. Світоглядна значимість сучасних екологічних досліджень. Міждисциплінарний характер екологічних досліджень. Екологічна компетентність і культура. Специфіка екологічного виховання та освіти. Екологічні аспекти у формуванні сучасної людини. Екологічні знання в системі культури сучасної людини. Гласність та екологія. Основні принципи взаємодії екології і культури.</p> <p>Тема 2. Структура природного середовища. Абіотичні екологічні фактори та їх роль у екосистемах. Біотичні фактори довкілля. Поняття про біосферу. Сучасні уявлення про структуру природного середовища. Поняття географічної оболонки Землі. Будова та хімічний склад атмосфери. Захисні функції атмосфери. Фізичні та хімічні характеристики гідросфери і літосфери. Електромагнітні випромінювання космосу та Сонця, магнітне поле Землі, гравітаційні поля, корпускулярні іонізуючі потоки космічного простору. Формування клімату. Природні ресурси України. Рівні дії абіотичних факторів. Природні екологічні катастрофи та їх наслідки.</p> <p>Структура і будова біосфери. Роль В.І. Вернадського у вивченні біосфери. Загальні властивості біосфери. Кругообіг речовин і трансформація енергії у біосфері. Рослини і кругообіг речовин у природі. Роль рослин у природі. Наземна і водяна рослинність, її ресурси. Поняття про фотосинтез. Роль тварин в кругообігу речовин у природі. Загальна характеристика тваринного світу планети. Екологічна роль факторів харчування. Ланцюги живлення та піраміди мас, чисел і енергії. Характеристика окремих біогеоценозів. Основні екологічні закони.</p> <p>Тема 3. Розвиток продуктивних сил та антропогенний вплив на навколишнє середовище. Радіація та радіоактивне забруднення. Джерела та види антропогенного впливу на довкілля. Визначення ступеня забруднення атмосфери, гідросфери, літосфери. Джерела, масштаби і наслідки забруднення атмосфери. Парниковий ефект. Газовий баланс. Вплив діяльності людини на гідросферу. Джерела забруднення водних природних ресурсів України і вод світового океану. Енергетичне забруднення довкілля (шумове, вібраційне, електромагнітне, радіоактивне). Вплив людини на ґрунт. Сучасний стан ґрунтів України. Хімічне та радіаційне забруднення. Відчуження земель. Водна й повітряна ерозія. Ядохімікати та мінеральні добрива. Вторинне засолення ґрунтів. Хімічний склад ґрунтів і здоров'я людини. Нестача і надлишок мікроелементів. Вплив людини на тваринний світ. Причини вимирання тварин. Екологічні основи раціонального використання біологічних ресурсів. Червона книга. Визначення категорій небезпечності підприємств залежно від маси, виду та складу забруднюючих речовин, що викидаються. Глобальні й локальні екологічні проблеми: а) забруднення біосфери хімічними сполуками; б) руйнування озонового шару; в) зміна клімату на планеті; г) радіаційне забруднення; д) забруднення світового океану. Роль</p>

	<p>В.І. Вернадського у вивченні ноосфери.</p> <p>Радіоактивне забруднення. Історія радіаційних досліджень. Одиниці вимірювання радіації. Природні джерела радіації. Джерела радіації, створені людиною (штучні). Ядерні вибухи. Атомна енергетика. Дія радіації на людину. Про кліматичні наслідки ядерної війни.</p> <p>Тема 4. Альтернативні, екологічно виправдані (відновлювані) джерела енергії. Космічна енергетика, гідроенергетика, вітроенергетика, сонячна енергія.</p> <p>Тема 5. Економічні аспекти взаємовідношення суспільства та природи. Екологічна експертиза. Класифікація та кадастри природних ресурсів. Охорона природного середовища при розробці природних ресурсів. Механізми раціонального використання природних ресурсів. Міжнародні природні ресурси та співробітництво в галузі охорони навколишнього природного середовища. Інженерно-екологічна експертиза проектів підприємств. Екологічна паспортизація підприємств. Види, економічна оцінка екологічних збитків та їх визначення. Методи управління природоохороною діяльністю (екологічний менеджмент). Економічний механізм охорони навколишнього природного середовища.</p>
	<p>Модуль 2. Безпека життєдіяльності (БЖД, основи охорони праці, цивільний захист).</p>
2	<p>Тема № 6. Предмет безпеки життєдіяльності, середовища буття людини. Небезпечні і шкідливі фактори середовища проживання</p> <p>Середовище проживання людини. Навколишнє, виробниче, побутове середовище. Проблема безпеки людини, роль і завдання нерівного складу в її забезпеченні. Основи фізіології праці й комфортних умов життєдіяльності. Класифікація основних форм діяльності людини. Фізична праця. Розумова (інтелектуальна) праця. Поняття про оптимально допустимі шкідливі й небезпечні умови праці. Основні шляхи забезпечення комфортності життєдіяльності (трудової діяльності). Організація робочого місця. Раціональні режими праці і відпочинку. Фізіологічна дія метеорологічних умов на організм людини.</p> <p>Джерела забруднення навколишнього середовища. Наслідки негативних дій небезпечних і шкідливих факторів середовища. Вплив на людину небезпечних, шкідливих факторів середовища.</p> <p>Тема № 7. Нормативно-правова база охорони праці в Україні. Правові, нормативно-технічні й організаційні основи забезпечення безпеки життєдіяльності. Державне управління охороною праці.</p> <p>Законодавство України в галузі охорони праці. Закон України «Про охорону праці».</p> <p>Державна програма в області БЖД. Основні положення міжнародного права з питань захисту людей.</p> <p>Органи державного управління охороною праці, їх компетенція і повноваження. Державний нагляд, відомчий і громадський контроль за охороною праці.</p> <p>Тема № 8. Надзвичайна ситуації мирного та воєнного часу, їх вплив на життєдіяльність населення. Оцінка обстановки у надзвичайних ситуаціях. Захист населення у надзвичайних ситуаціях.</p> <p>Надзвичайні ситуації мирного та воєнного часу, їхній вплив на життєдіяльність населення. Причини виникнення і класифікація надзвичайних ситуацій. Характеристика осередків ураження при аваріях на промислових об'єктах.</p> <p>Оцінка радіаційної та хімічної розвідки й дозиметричного контролю.</p> <p>Основні принципи і способи захисту населення у надзвичайних ситуаціях. Захисні споруди і засоби індивідуального захисту населення.</p> <p>Тема №9. Основи безпеки виробництва. Розслідування, реєстрація, облік та аналіз нещасних випадків.</p> <p>Загальні вимоги безпеки до виробничого обладнання. Електробезпека. Види електротравм. Основні поняття та значення пожежної безпеки.</p> <p>Порядок розслідування нещасного випадку комісією підприємств, спеціального</p>

розслідування нещасного випадку. Оцінка затрат на охорону праці.

Тема № 10. Ліквідація наслідків надзвичайних ситуацій

Планування заходів щодо заходів допомоги і життєзабезпечення населення при надзвичайних ситуаціях. Послідовність проведення заходів допомоги населенню у зоні лиха й осередках ураження.

3. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин			
	денна форма			
	усьо го	у тому числі		
Л		Пр.	СРС	
1	2	3	4	6
Модуль 1. Екологія	45	14	8	23
Тема 1. Вступ в екологію. Предмет, методи і завдання дисципліни. Правові аспекти охорони природи. Екологічна освіта, виховання та культура.	9	2	1	6
Тема 2. Структура природного середовища. Абіотичні екологічні фактори та їх роль у екосистемах. Біотичні фактори довкілля. Поняття про біосферу.	5	3	2	
Тема 3. Розвиток продуктивних сил та антропогенний вплив на навколишнє середовище. Радіація та радіоактивне забруднення.	12	3	2	7
Тема 4. Альтернативні, екологічно виправдані (відновлювані) джерела енергії.	4	3	1	
Тема 5. Економічні аспекти взаємовідношення суспільства та природи. Екологічна експертиза.	15	3	2	10
Модульний контроль № 1	1		1	
Модуль 2. Безпека життєдіяльності (БЖД, основи охорони праці, цивільний захист).	45	14	8	23
Тема 6. Предмет безпеки життєдіяльності, середовища буття людини. Небезпечні і шкідливі фактори середовища проживання.	12	3	2	7
Тема 7. Нормативно-правова база охорона праці в Україні. Правові, нормативно-технічні й організаційні основи забезпечення безпеки життєдіяльності. Державне управління охороною праці.	12	3	2	7
Тема 8. Надзвичайна ситуації мирного та воєнного часу, їх вплив на життєдіяльність населення. Оцінка обстановки у надзвичайних ситуаціях. Захист населення у надзвичайних ситуаціях.	5	3	2	
Тема 9. Основи безпеки виробництва. Розслідування, реєстрація, облік та аналіз нещасних випадків.	11	3	1	7
Тема 10. Ліквідація наслідків надзвичайних ситуацій.	5	2	1	2
Модульний контроль № 2	1		1	
РАЗОМ:	90	28	16	46

4. ТЕМАТИКА ЛЕКЦІЙНИХ ЗАНЯТЬ

Назва теми	Кількість годин
Модуль 1. Екологія	14
Тема 1. Вступ в екологію. Предмет, методи і завдання дисципліни. Правові аспекти охорони природи. Екологічна освіта, виховання та культура.	2
Тема 2. Структура природного середовища. Абіотичні екологічні фактори та їх роль у екосистемах. Біотичні фактори довкілля. Поняття про біосферу.	3
Тема 3. Розвиток продуктивних сил та антропогенний вплив на навколишнє середовище. Радіація та радіоактивне забруднення.	3
Тема 4. Альтернативні, екологічно виправдані (відновлювані) джерела енергії.	3
Тема 5. Економічні аспекти взаємовідношення суспільства та природи. Екологічна експертиза.	3
Модуль 2. Безпека життєдіяльності (БЖД, основи охорони праці, цивільний захист).	14
Тема 6. Предмет безпеки життєдіяльності, середовища буття людини. Небезпечні і шкідливі фактори середовища проживання.	3
Тема 7. Нормативно-правова база охорона праці в Україні. Правові, нормативно-технічні й організаційні основи забезпечення безпеки життєдіяльності. Державне управління охороною праці.	3
Тема 8. Надзвичайна ситуації мирного та воєнного часу, їх вплив на життєдіяльність населення. Оцінка обстановки у надзвичайних ситуаціях. Захист населення у надзвичайних ситуаціях.	3
Тема 9. Основи безпеки виробництва. Розслідування, реєстрація, облік та аналіз нещасних випадків.	3
Тема 10. Ліквідація наслідків надзвичайних ситуацій.	2
РАЗОМ	28

7. ТЕМАТИКА ПРАКТИЧНИХ ТА СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ –

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
	Модуль 1. Екологія	8
1	<p>Тема 1. Правове регулювання здійснення екологічної експертизи. Обов'язки громадян з екологічної безпеки. Основні поняття про аграрне, земельне та екологічне право України.</p> <p>Завдання:</p> <ul style="list-style-type: none"> - проаналізувати законодавство України та інших держав з правового регулювання стану екології; - аналіз виконання громадянами України аграрного, земельного та екологічного права. 	2
	<p>Тема 2. Заповідні території України. Джерела фінансування природоохоронної діяльності. Червона книга України. Охорона генофонду. Зелена книга України.</p> <p>Завдання:</p> <ul style="list-style-type: none"> - написати та захистити реферати про заповідні території України; - підготувати та захистити реферати з теми: флора і фауна (за окремими групами тварин та рослин). 	2
	<p>Тема 3. Енергетичне забруднення довкілля (шумове, вібраційне, електромагнітне, радіоактивне).</p> <p>Завдання: порівняти вплив теплових, атомних та гідроелектростанцій на людини та природне середовище.</p>	2
	<p>Тема 5. Демографічні прогнози. Основні завдання економіки природокористування. Економічна оцінка природних ресурсів. Раціональне природокористування. Управління природними ресурсами.</p> <p>Завдання: оцінити демографічні прогнози за опублікованими матеріалами.</p>	2
	Модульний контроль № 1	1
	Модуль 2. Безпека життєдіяльності (БЖД, основи охорони праці, цивільний захист).	8
	<p>Тема 6. небезпечні і шкідливі фактори середовища проживання.</p> <p>Завдання: обґрунтувати класифікацію основних форм діяльності людини.</p>	2
	<p>Тема 7. Правові, нормативно-технічні й організаційні основи забезпечення безпеки життєдіяльності.</p> <p>Завдання: проаналізувати основні положення міжнародного права з питань захисту людей</p>	2
	<p>Тема 8. Надзвичайна ситуації мирного та воєнного часу, їх вплив на життєдіяльність населення. Оцінка обстановки у надзвичайних ситуаціях. Захист населення у надзвичайних ситуаціях.</p>	2
	<p>Тема 9. Розслідування, реєстрація, облік та аналіз нещасних випадків.</p> <p>Завдання: скласти протокол розслідування нещасного випадку.</p>	1
	<p>Тема 10. Ліквідація наслідків надзвичайних ситуацій.</p> <p>Завдання: проаналізувати ЗМІ щодо допомоги населенню у зоні лиха й осередках ураження.</p>	1
	Модульний контроль № 2	1
	Разом:	16

8. ТЕМАТИКА ЗАВДАНЬ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТА

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
	Модуль 1. Екологія	23
1	Тема 1. Екологічне виховання населення. Завдання: підготувати бесіду для школярів зі збереження навколишнього середовища.	6
	Тема 3. Регіональні екологічні проблеми України. Завдання: проаналізувати екологічний стан районів Запорізької області	7
	Тема 5. Науково-технічний прогрес і економіка природокористування. Міжнародний досвід і співробітництво в галузі охорони навколишнього середовища і раціонального природокористування. Завдання: - надати інформацію у вигляді реферату з альтернативних джерел енергозабезпечення населення; - аналізувати досвід закордонних країн в галузі охорони навколишнього середовища.	10
	Модуль 2. Безпека життєдіяльності (БЖД, основи охорони праці, цивільний захист).	23
	Тема 6. Надзвичайна ситуації мирного та воєнного часу, їх вплив на життєдіяльність населення. Завдання: підготовка до практичного заняття.	7
	Тема 7. Правові, нормативно-технічні й організаційні основи забезпечення безпеки життєдіяльності. Державне управління охороною праці. Завдання: підготовка до практичного заняття.	7
	Тема 9. Основи безпеки виробництва. Розслідування, реєстрація, облік та аналіз нещасних випадків. Завдання: - підготовка до практичного заняття.	7
	Тема 10. Ліквідація наслідків надзвичайних ситуацій. Завдання: підготовка до практичного заняття.	2
	РАЗОМ:	46

8. ІНДИВІДУАЛЬНО-ДОСЛІДНА РОБОТА

Індивідуальна навчально-дослідна робота (далі – ІНДЗ) є видом позааудиторної індивідуальної діяльності студента, результати якої використовуються у процесі вивчення програмового матеріалу навчальної дисципліни. Завершується виконання ІНЗД прилюдним захистом навчального проекту.

Індивідуальне навчально-дослідне завдання з курсу «Екологія» – це вид навчально-дослідної роботи бакалавра, яка містить результати дослідницького пошуку, відображає певний рівень його навчальної компетентності.

Мета ІНДЗ: самостійне вивчення частини програмового матеріалу, систематизація, узагальнення, закріплення та практичне застосування знань із навчального курсу, удосконалення навичок самостійної навчально-пізнавальної діяльності.

Зміст ІНДЗ: завершена теоретична або практична робота у межах навчальної програми курсу, яка виконується на основі знань, умінь та навичок, отриманих під час лекційних, семінарських, практичних занять і охоплює декілька тем або весь зміст навчального курсу.

Вид ІНДЗ – написання реферату з екології. Тематика реферату за переліком:

1. Становлення екології як науки та її актуальність. Завдання, цілі, напрями вивчення, об'єкти, розділи екології.

2. Глобальні екологічні проблеми та їх наслідки.

3. Джерела екологічної кризи 20 століття та її вплив на біосферу.

4. Екологічні проблеми України та їх наслідки.

5. Загальні поняття про фактори навколишнього середовища, біосферу, екосистеми.

Види екосистем.

6. Абіотичні фактори довкілля та їх значення у біосфері.

7. Моря, головні річки та озера України.

8. Характер ґрунту України та його екологічний стан

9. Загальна характеристика біотичних факторів біосфери.

10. Поняття про біоценози, біогеоценози та біотопи.

11. Основні екологічні закони.

12. Науково-технічний прогрес та екологічні проблеми.

13. Світова демографічна ситуація та демографічні проблеми України.

14. Вплив господарської діяльності людини на довкілля.

15. Основні види антропогенного впливу на біосферу.

16. Джерела, масштаби і наслідки забруднення атмосфери.

17. Стан повітряного середовища України та міста Запоріжжя.

18. Забруднення природних вод України та міста Запоріжжя.

19. Антропогенний вплив на води Світового океану.

20. Вплив господарської діяльності людини на ґрунт.

21. Територіальні аспекти антропогенного забруднення навколишнього середовища.

22. Сучасний стан ґрунтів України.

23. Енергетичне забруднення довкілля (шумове, електромагнітне, радіоактивне).

24. Антропогенний вплив на біотичні співтовариства.

25. Біологічне забруднення довкілля.

26. Військові аспекти деградації біосфери.

27. Екстремальний вплив людини на біосферу.

28. Поняття про ноосферу. Роль В.І. Вернадського у вивченні становлення ноосфери.

29. Виникнення екологічних проблем на етапах еволюції розвитку людського суспільства.

30. Екологічні проблеми міст України.

31. Екологічні проблеми міста Запоріжжя.

32. Управління екологічною безпекою міста.

33. Агроценози та їх характеристика.

34. Перспективи екологічної конверсії промислових та сільськогосподарських виробництв.

35. Основні принципи охорони природного середовища та раціонального природокористування.

36. Визначення ступеня забруднення атмосфери.

37. Заходи охорони повітряного середовища від забруднення.

38. Визначення категорії небезпечності підприємств залежно від маси, виду та складу забруднювальних речовин, що викидаються в атмосферу.

39. Визначення ступеня забруднення гідросфери.

40. Контроль якості води.

41. Головні річки України та їх екологічний стан.

42. Характеристика екологічного стану Чорного та Азовського морів.

43. Заходи охорони природних вод від забруднення.

44. Раціональне водокористування та водоспоживання.

45. Оцінка забруднення ґрунту.

46. Порушення та рекультивація земель.

47. Заходи охорони ґрунту від забруднення.

48. Поняття екологічного моніторингу та його завдання.

49. Класифікація моніторингу.

50. Біологічні принципи екологічного моніторингу.

51. Соціальний та генетичний моніторинг.

52. Інженерно-екологічна експертиза проектів підприємств.

53. Екологічна паспортизація підприємств.

54. Екологічна політика. Охорона природи на державному та міждержавному рівнях.

55. Природоохоронні концепції.

56. Охорона генофонду та ценофонду. Червона та Зелена книги України.

57. Охорона екосистем. Національні парки, заповідники, заказники, пам'ятки природи, екологічні стежки.

58. Методи управління природоохоронною діяльністю.

59. Економічний механізм охорони навколишнього природного середовища.

60. Види екологічних збитків та їх визначення.

61. Маркетинговий механізм управління охороною навколишнього середовища.

62. Основні маркетингові підходи в області екології.

63. Екологічний аудит в системі маркетингу.

64. Поняття і функції екологічного менеджменту.

65. Соціоприродна екосистема як об'єкт екологічного контролю. Екологічна безпека.

66. Формування механізмів природокористування в ринковій економіці.

67. Головний підхід до оцінки вартості біотичних компонентів екосистем.

68. Управління природними та соціоприродними екосистемами.

69. Екологічний супровід господарської діяльності.

70. Екологічний менеджмент на підприємстві.

71. Структурна перебудова та екологізація економіки.

72. Джерела фінансування природоохоронною діяльністю.

73. Економічна та соціальна ефективність здійснення природозахистних заходів.

74. Основні поняття про аграрне, земельне та екологічне право України.

75. Система та джерела екологічного права України.

76. Основні законодавчі акти екологічного права України.

77. Пріоритети екологічного права України.

78. Правове забезпечення раціонального природокористування в Україні.

79. Державне управління природокористуванням і охороною навколишнього середовища в Україні .

80. Правове регулювання здійснення екологічної експертизи.

81. Юридична відповідальність в галузі екології.

82. Правова охорона атмосферного повітря в Україні.
83. Правова охорона і раціональне використання водних ресурсів України.
84. Правова охорона земель та надр в Україні.
85. Правова охорона лісів в Україні.
86. Правова охорона тваринного світу в Україні.
87. Правова охорона і раціональне використання природно-заповідного фонду України.
88. Міжнародне співробітництво України в галузі охорони довкілля та ядерної безпеки.
89. Науково-методологічна основа міжнародного екологічного права.
90. Механізм забезпечення міжнародно-правової охорони довкілля.
91. Екологізація суспільної свідомості.
92. Специфіка екологічної освіти та виховання.
93. Основні принципи взаємодії екології та культури.
94. Екологічні знання в системі культури сучасної людини.
95. Гласність у вирішенні екологічних проблем.

Набрана кількість балів додається до загальної кількості балів.

Критерії оцінювання ІНДЗ (реферату)

№ п/п	Критерії оцінювання роботи	Максимальна кількість балів
1.	Обґрунтування актуальності, формулювання мети і завдань реферату. Володіння понятійно-категоріальним апаратом.	3
2.	Оригінальність представлених матеріалів.	7
3.	Креативність викладу матеріалу (з використанням мультимедійних технологій).	10
Разом		20 балів

9. МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

У процесі оцінювання навчальних досягнень студента застосовуються такі методи:

- **Методи усного контролю:** індивідуальне опитування, фронтальне опитування, співбесіда.
- **Методи письмового контролю:** самостійна робота, модульне письмове тестування, звіт, реферат, презентації.
- **Методи самоконтролю:** уміння самостійно оцінювати свої знання, самоаналіз.

10. СХЕМА НАРАХУВАННЯ БАЛІВ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Педагогічний контроль здійснюється з дотриманням вимог об'єктивності, індивідуального підходу, систематичності і системності, всебічності та професійної спрямованості контролю.

Навчальні досягнення студентів освітнього ступеня «бакалавр» із дисципліни «Основи екології і БЖД (охорона праці)» оцінюються за модульно-рейтинговою системою, в основу якої покладено принцип поопераційної звітності, обов'язковості модульного контролю, накопичувальної системи оцінювання рівня знань, умінь та навичок; розширення кількості підсумкових балів до 100.

Основними формами контролю знань студентів є контроль на лекції, на практичних заняттях, у позанавчальний час, на консультаціях, заліку.

Формами перевірки та контролю знань студентів є:

1. *Попередній контроль* застосовується як передумова для успішного планування і керівництва навчальним процесом. Він дає змогу визначити наявний рівень знань студентів для планування навчального матеріалу.

2. *Поточний контроль* є органічною частиною всього педагогічного процесу і слугує засобом виявлення ступеня засвоєння навчального матеріалу.

3. *Проміжний контроль* дозволяє перевірити ступінь засвоєння матеріалу після закінчення вивченого модулю.

4. *Підсумковий контроль* застосовується після вивчення студентом усього обсягу вивченого матеріалу. До підсумкового контролю належить семестровий іспити.

Об'єктом оцінювання знань студентів у процесі занять та рейтингового оцінювання є:

- систематичність, активність та змістовність роботи студента над вивченням програмного матеріалу на практичних заняттях протягом семестру;
- рівень виконання модульних завдань;
- виконання завдань для самостійного опрацювання.

1. *Рейтингове оцінювання курсу практичних занять та самостійної роботи:*

- 1.1. Підготовка фіксованого виступу – 1-5 балів.
- 1.2. Участь в обговоренні питань плану практичних занять – 1-5 балів.
- 1.3. Підготовка і захист реферату – 1-20 балів.
- 1.4. Самостійне опрацювання окремих питань – 1-5 балів.
- 1.5. Тестування – 1-5 балів.
- 1.6. Перевірка зошита (конспектів) – 1-5 балів.

2. *Форми модульного контролю:*

- 2.1. Глибоке розкриття всіх питань – 4-5 балів.
- 2.2. Повна, коротка відповідь – 3-4 бали.
- 2.3. Коротка відповідь з кількома помилками – 3 бали.
- 2.4. Неповна відповідь – 1 бал.
- 2.5. Неповна відповідь зі значною кількістю недоліків – 1 бал.
- 2.6. Незадовільна відповідь – 0 балів.

3. *Додаткові бали:*

- 3.1. Доповнення на практичних заняттях – 1-2 бали.
- 3.2. Участь у дискусії – 1-2 бали.
- 3.3. Творчий підхід до вирішення завдань – 1-2 бали.

4. *Штрафні бали:*

- 4.1. За відсутність на лекціях – мінус 2 бали.
- 4.2. За відсутність на лабораторних заняттях – мінус 2 бали.
- 4.3. Неготовність до лабораторного заняття – мінус 5 балів.

Пропущена з поважної причини робота може бути зданою протягом двох тижнів без зняття штрафних балів.

Пропущена з неповажних причин робота також повинна бути відпрацьована, але вже зі зняттям 50 % штрафних балів.

Кожний модуль включає бали за відвідування лекцій, практичних занять, поточну роботу студента на практичних заняттях, виконання самостійної роботи, написання модульної контрольної роботи.

Виконання модульних контрольних робіт здійснюється в режимі комп'ютерної діагностики або з використанням роздрукованих завдань.

Модульний контроль знань студентів здійснюється після завершення вивчення навчального матеріалу модуля.

У таблиці представлено розподіл балів, що присвоюються студентам упродовж вивчення дисципліни «Основи екології і БЖД (охорона праці)».

Кількість балів за роботу з теоретичним матеріалом, на практичних заняттях, під час виконання самостійної та індивідуальної навчально-дослідної роботи залежить від дотримання таких вимог:

- ✓ своєчасність виконання навчальних завдань;
- ✓ повний обсяг їх виконання;
- ✓ якість виконання навчальних завдань;

- ✓ самостійність виконання;
- ✓ творчий підхід у виконанні завдань;
- ✓ ініціативність у навчальній діяльності.

Модульні контрольні роботи проводяться у формі виконання письмових завдань. Перелік питань, що охоплюють зміст програми дисципліни, критерії оцінювання залікових завдань доводяться до студентів на початку семестру.

Розподіл балів, які отримують студенти протягом I семестру:

	Змістовий модуль 1		Змістовий модуль 2		Залік	Підсумкова оцінка
Максимальна кількість балів	25		25		25	
	ПК	МК	ПК	МК		
	20	5	20	5		
Кількість балів за змістовими модулями і модульний контроль, в т.ч. за видами робіт:						
- практичні заняття	5		5			
- виконання СРС	5		5			

ПК – поточний контроль; МК – модульний контроль

Завданням заліку є перевірка розуміння студентом програмного матеріалу з дисципліни в цілому, логіки та взаємозв'язків між окремими розділами, здатності творчого використання накопичених знань, уміння сформулювати своє ставлення до певної проблеми.

Залік проводиться в усній формі. Перелік питань, що охоплюють зміст програми дисципліни, критерії оцінювання екзаменаційних завдань, доводяться до студентів на початку семестру.

Для оцінювання відповідей студентів з навчальної дисципліни «Основи екології і БЖД (охорона праці)» використовуються наступні критерії:

– «відмінно» – відповідь на поставлене питання теоретично правильна і вичерпна, у якій студент показав всебічне системне знання програмного матеріалу; засвоєння основної та додаткової літератури; чітке володіння понятійним апаратом, методами, методиками та інструментами, вивчення яких передбачене програмою дисципліни; уміння використовувати знання для аналізу соціального життя суспільства та аргументувати своє ставлення до відповідних категорій, закономірностей, випадковостей, суспільних явищ і процесів;

– «добре» – відповідь теоретично правильна, але є не вичерпною, в цілому повне знання програмного матеріалу, успішне виконання запропонованого завдання і засвоєння матеріалу основної літератури;

– «задовільно» – відповідь на поставлене питання у цілому правильна, в якій студент показав достатній рівень знань з основного програмного матеріалу дисципліни, але не зміг переконливо аргументувати свою відповідь, помилився у використанні понятійного апарату, показав недостатні знання рекомендованої літератури;

– «незадовільно» – відповідь на запитання неправильна або неповна, у якій студент продемонстрував значні прогалини у знаннях з основного програмного матеріалу; ухилився від

аргументувань; показав незадовільні знання понятійного апарату і спеціальної літератури чи взагалі нічого не відповів.

Для оцінювання відповідей студентів з навчальної дисципліни «Основи екології і БЖД (охорона праці)» використовуються наступні критерії.

Загальні критерії оцінювання навчальних досягнень студентів освітнього ступеня «бакалавр»:

Оцінка	Критерії оцінювання
« відмінно » (90–100 балів)	ставиться за повні та міцні знання матеріалу в заданому обсязі, вміння вільно виконувати практичні завдання, передбачені навчальною програмою; за знання основної та додаткової літератури; за вияв креативності у розумінні і творчому використанні набутих знань та умінь.
« добре » (75–89 балів)	ставиться за повні, систематичні знання із дисципліни, успішне виконання практичних завдань, засвоєння основної та додаткової літератури, здатність до самостійного поповнення та оновлення знань; але у відповіді студента наявні незначні помилки.
« задовільно » (60–74 балів)	ставиться за знання основного навчального матеріалу в обсязі, достатньому для подальшого навчання і майбутньої фахової діяльності, поверхову обізнаність з основною і додатковою літературою, передбаченою навчальною програмою; можливі суттєві помилки у виконанні практичних завдань, але студент спроможний усунути їх за допомогою викладача.
« незадовільно » (0–59 балів)	виставляється студентові, відповідь якого під час відтворення основного програмового матеріалу поверхова, фрагментарна, що зумовлюється початковими уявленнями про предмет вивчення. Таким чином, оцінка «незадовільно» ставиться студентові, який неспроможний до навчання чи виконання фахової діяльності після закінчення ВНЗ без повторного навчання за програмою відповідної дисципліни.

11. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

ОСНОВНА

1. Адаменко О.М. Основи екології / О.М. Адаменко та ін. – К. : ЦНЛ, 2005. – 314 с.
2. Білявський Г.О. Л.І. Основи екології: теорія та практикум / Г.О. Білявський, Л.І. Бугченко. – К. : Лібра, 2002. – 352 с.
3. Баб'як О.С. Екологічне право України / О.С. Баб'як, П.Д. Біленчук, Ю.О. Чирва. – К. : Атіка, 2000.
4. Гавриленко Б.Б. Соціальна екологія / Б.Б. Гавриленко. – Запоріжжя : Дике поле, 2001. – 228 с.
5. Горелов А.А. Экология. Курс лекций / А.А. Горелов. – М. : Центр, 2002. – 238 с.
6. Джигирей В.С. Основи екології та охорона навколишнього природного середовища / В.С. Джигирей, Р.А. Сторожук, Р.А. Яцюк. – Львів : Афіша, 2001.
7. Екологічне законодавство України / Зб. нормативних актів. – К. : Юрінком інтер, 2001. – 416 с.
8. Запольський А.К. Основи екології / А.К. Запольський, А.І. Салюк. – К. : Вища школа, 2001.
9. Злобін Ю.А. Основи екології / Ю.А. Злобін. – К. : Либідь, 1998. – 248 с.
10. Івашура А.А. Екологія / А.А. Івашура, В.М. Орехов. – Харків : Видавничий дім «ІНЖЕК», 2004. – 207 с.
11. Коробкин В.И. Экология / В.И. Коробкин, Л.В. Передельский. – Ростов н/Д., 2001.
12. Коробкин В.И. Экология в вопросах и ответах / В.И. Коробкин, Л.В. Передельский. – Ростов н/Д. : Феникс, 2005. – 379 с.
13. Кучерявий В.П. Екологія / В.П. Кучерявий. - Львів: Світ, 2000.
14. Микитюк О.М. Екологія людини / О.М. Микитюк, О.З. Злобін, В.М. Бровдій. – Харків : ХДПУ ОВС, 2000.
15. Экология города / Под ред. Ф.В. Стольберса. – К. : Лібра, 2000.
16. Конституція України. Основний закон. – К., 1996.
17. Про захист людини від впливу іонізуючих випромінювань: Закон України від 14 січня 1998 р. – К., 1998.
18. Про охорону здоров'я: Закон України. – К., 1992.
19. Заплатинський В.М. Безпека життєдіяльності: Опорний конспект лекцій / В.М. Заплатинський. – К. : ДТЕУ, 1999. – 207 с.
20. Крушельницька Я.В. Фізіологія і психологія праці / Я.В. Крушельницька. – К. : КНБУ, 2000. – 232 с.
21. Лапін В.М. Безпека життєдіяльності людини / В.М. Лапін. – Львів: Львівський банківський коледж, 1998. – 192 с.
22. Літвак С.М. Безпека життєдіяльності / С.М. Літвак, В.О. Михайлюк. – Миколаїв: ТОВ «Компанія ВІД», 2001. – 230 с.

ДОДАТКОВА

23. Вернадский В.И. Биосфера и ноосфера / В.И. Вернадский. – М. : Айрис-Пресс, 2004. – 574 с.
24. Данилов-Данильян В.И. Экологический вызов и устойчивое развитие / В.И. Данилов-Данильян, К.С. Лосев. – М.: Прогресс-Традиция, 2000.- 416 с.
25. Туник А.Г. Пособие по основам экологии / А.Г. Туник. – Запорожье, 2000.
26. Безпека життєдіяльності. Навч. посіб. / за ред. М. Назарука. – Львів: За вільну Україну, 1997. – 275 с.
27. Джигирей В. Безпека життєдіяльності / В. Джигирей, С. Жидецький. – Львів: Афіша, 1999. – 254 с.
28. Зубик В.Б. Экономическая безопасность предприятия. – Мн., 1998. – 391 с.
29. Котик М.А. Психология и безопасность / М.А. Котик. – Таллин: Валгус, 1987

30. Назаров А.К. Теоретические основы безопасности жизнедеятельности / А.К. Назаров. – Курган: КМИ, 1993. – 120 с.

9. ІНФОРМАЦІЙНІ РЕСУРСИ В МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ

1. <http://ecology.unian.ua/> Екологія: спеціальний проект уніан
2. <http://www.menr.gov.ua/> Міністерство екології та природних ресурсів України
3. <http://epl.org.ua/> Екологія Право Людина
4. <http://pidruchniki.com/bzhd/> БЖД. Навчальні матеріали онлайн
5. <http://studme.org/bzhd/> БЖД. Учебные материалы для студентов
6. <http://stud.com.ua/bzhd/> БЖД. Підручники для студентів онлайн
7. <http://www.alleng.ru/edu/saf3.htm> Учебники и пособия по безопасности жизнедеятельности
8. http://www.vuzlib.su/bgd_G/_index.htm Желібо Є.П., Чмир А.І., Троян В.С., Савінов Є.О. Безпека життєдіяльності: Курс лекцій. – Ірпінь: Академія ДПС України, 2001. – 356 с.